

การบริหารองค์ความรู้ทางการศึกษา เพื่อสร้างความเสมอภาคของสังคม อย่างยั่งยืน

รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ

การบริหารองค์ความรู้ทางการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ

การบริหารองค์ความรู้ทางการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน
--สงขล : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2566.

1. การบริหารองค์ความรู้ 2. การศึกษา 3. ความเสมอภาค 4. ความยั่งยืน
การบริหารการศึกษา.ชื่อเรื่อง. 371.2

ISBN ISBN 978-616-604-425-6

ISBN (e-book) ISBN 978-616-604-424-9

ลิขสิทธิ์เป็นของผู้เขียน

ผู้เขียน รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ

สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

พิมพ์ครั้งที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2567 จำนวน 500 เล่ม

ที่อยู่ สาขาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

อีเมล rungchatchadaporn@tsu.ac.th

โทรศัพท์ 074-317-600 ต่อ 3121 โทรศัพท์มือถือ 089-8333022 โทรสาร. 074-317-682

สำนักพิมพ์ เทมการพิมพ์

จำนวนหน้า 150 หน้า

พิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 500 เล่ม ปีที่พิมพ์ ตุลาคม พ.ศ. 2567

ออกแบบปก นายชมฝาด หิมหวัง

คำนำ

หนังสือ “การบริหารองค์ความรู้ทางการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน” เล่มนี้ เรียบเรียงเขียนขึ้นจากประสบการณ์การทำวิจัยทางการบริหารการศึกษาและได้องค์ความรู้ที่มีคุณค่า จึงนำประสบการณ์มาเขียนไว้เพื่อให้ผู้ที่สนใจนำไปใช้ประโยชน์ อีกทั้งผู้เขียนได้สอดแทรกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประสบการณ์การสอน รวมทั้งสอดแทรกประสบการณ์จากการค้นพบของผู้เขียนไว้ในหนังสือ เพื่อที่เสนอแนะแง่มุมจากหลักการ ผู้เขียนได้เรียบเรียงเนื้อหาออกเป็น 7 บท ประกอบด้วย การบริหารเชิงระบบ การจัดการเรียนรู้ การจัดการเชิงพื้นที่ ความเหลื่อมล้ำและความเสมอภาคทางการศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อปวงชนการพัฒนาอย่างยั่งยืนทางการศึกษา การจัดการศึกษาแบบองค์รวม และกรณีศึกษา: การบริหารในพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนใต้

ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความกรุณาตรวจคุณภาพหนังสือและให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่า ยิ่ง และขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่มีนโยบายนวัตกรรมสังคม สนับสนุน ส่งเสริม เพื่อเกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนได้สร้างสรรค์งานเขียน ขอมอบองค์ความรู้ที่นำมาเขียนเพื่อเป็นวิทยากรย์ ให้นิสิต นักศึกษา นักวิชาการทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาไว้ใช้ในการปฏิบัติงานสถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ประดิษฐ์ คิดค้นนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ

1 ตุลาคม พ.ศ. 2567

สารบัญ

บทที่	หน้า
คำนำ.....	3
สารบัญ.....	4
สารบัญรูปภาพ.....	7
สารบัญตาราง.....	8
บทนำ.....	11
บทที่ 1 แนวคิดการบริหารองค์ความรู้	
1.1 การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น.....	22
1.2 การบริหารงาน โดยใช้หลักธรรมาภิบาล.....	23
1.3 การบริหารงาน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม.....	23
1.4 การบริหารโรงเรียน โดยใช้วงจรคุณภาพ.....	24
1.5 การบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพแบบก้าวกระโดด.....	24
1.6 การบริหาร โดยยึดวัตถุประสงค์.....	25
1.7 การบริหารเชิงระบบ.....	27
สรุปท้ายบท.....	37
บทที่ 2 แนวคิดองค์ความรู้เชิงระบบ	
2.1 ระบบข้อมูล.....	38
2.2 การมีส่วนร่วมของพื้นที่.....	54
2.3 โรงเรียนมีอิสระและคล่องตัว.....	55
2.4 คุณภาพของบุคลากร.....	57

บทที่	หน้า
2.5 วัตรกรรมการจัดการเรียนการสอน.....	59
สรุปท้ายบท.....	63
บทที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมการบริหารการศึกษา	
3.1 ความหมายของนวัตกรรมการบริหารการศึกษา.....	65
3.2 ความหมายของนวัตกรรมการบริหารการศึกษา.....	72
3.3 นวัตกรรมการบริหารการศึกษาของประเทศไทย.....	75
3.4 การพัฒนานวัตกรรมการบริหารการศึกษา.....	77
3.5 กระบวนการสร้างและพัฒนานวัตกรรมการบริหาร.....	90
3.6 องค์การที่มีการสร้างนวัตกรรม.....	93
สรุปท้ายบท.....	98
บทที่ 4 แนวคิดลดความเหลื่อมล้ำและความเสมอภาคทางการศึกษา	
4.1 การจัดการศึกษาเพื่อปวงชน.....	99
4.2 การจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียม.....	103
4.3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	105
4.4 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน.....	108
4.5 การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม.....	109
สรุปท้ายบท.....	115
บทที่ 5 แนวคิดการจัดการเชิงพื้นที่การสนับสนุนการจัดการศึกษา	
5.1 คุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม.....	118
5.2 ระบบการบริหารจัดการ.....	119
5.3 การสร้างขวัญและกำลังใจ.....	120

บทที่	หน้า
5.4 บูรณาการการศึกษากับหน่วยงานทุกระดับ.....	120
5.5 โรงเรียนมีอิสระและคล่องตัว.....	121
5.6 คุณภาพของบุคลากร.....	123
สรุปท้ายบท.....	126
บทที่ 6 การจัดการเชิงพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจ	
6.1 ความภาคภูมิใจ และความจงรักต่อชาติ ศาสนา และกษัตริย์.....	127
6.2 การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม.....	131
6.3 การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ให้มีมาตรฐาน.....	132
6.4 ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา.....	133
6.5 การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมทั่วถึง.....	133
สรุปท้ายบท.....	140
บทที่ 7 กรณีศึกษา: การบริหารในพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนใต้	
7.1 องค์ความรู้เชิงระบบเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่.....	143
7.2 กระบวนการสร้างองค์ความรู้เชิงระบบ.....	144
7.3 การทดลองใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือ.....	145
7.4 ประเมินการใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือ.....	145
บรรณานุกรม.....	226

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ทฤษฎีระบบ (System Theory).....	31
2 องค์ประกอบของระบบที่สมบูรณ์.....	43
3 ระบบการสร้างตัวแบบ.....	46
4 วิธีการจัดระบบ.....	50
5 องค์ความรู้เชิงระบบ.....	60
6 การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking).....	81
7 การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ตามแนวคิดของ Stanford O. School Tran	84
8 การคิดเชิงออกแบบตามแนวคิดของ IDEOU.....	86
9 การคิดเชิงออกแบบตามแนวคิดของ Design Council.....	88
10 กระบวนการสร้างนวัตกรรมการบริหาร.....	91
11 หลักการจัดการศึกษา.....	109
12 แนวคิดการจัดการเชิงพื้นที่การสนับสนุนการจัดการศึกษา.....	125
13 การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้.....	134
14 โมเดลองค์ประกอบความรู้เชิงระบบ.....	154
15 โมเดลการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสของสังคมอย่างยั่งยืน...	163
16 โมเดลการบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้.....	179
17 โมเดลองค์ความรู้ส่งผลต่อองค์ประกอบความรู้เชิงระบบ ความเหลื่อมล้ำและพื้นที่พิเศษ..	181
18 การสังเคราะห์องค์ประกอบโมเดลองค์ความรู้.....	183

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 มาตรฐานและตัวชี้วัด.....	32
2 องค์ความรู้เชิงระบบสนับสนุนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่.....	61
3 การศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน....	110
4 การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้.....	135
5 ค่าความถี่และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรตำแหน่งประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน จังหวัดที่สังกัด.....	147
6 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) องค์ความรู้เชิงระบบสนับสนุน การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ด้านระบบข้อมูล โดยภาพรวมและรายข้อ.....	149
7 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) องค์ความรู้เชิงระบบสนับสนุน การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ด้านการมีส่วนร่วมของพื้นที่จังหวัด โดยภาพรวมและรายข้อ....	150
8 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) องค์ความรู้เชิงระบบสนับสนุน การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ด้านโรงเรียนมีอิสระและคล่องตัวในการบริหารจัดการตนเอง โดยภาพรวมและรายข้อ.....	151
9 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) องค์ความรู้เชิงระบบสนับสนุนการจัด การศึกษาเชิงพื้นที่ ด้านคุณภาพของบุคลากร โดยภาพรวมและรายข้อ.....	152
10 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) องค์ความรู้เชิงระบบสนับสนุนการจัดการ ศึกษาเชิงพื้นที่ ด้านนวัตกรรมจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมและรายข้อ.....	152
11 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน ด้านการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for all) โดยภาพรวมและรายข้อ.....	155

ตารางที่

หน้า

12	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน ด้านการจัดการศึกษา เพื่อความเท่าเทียม (Inclusive Education) โดยภาพรวมและรายข้อ.....	157
13	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมและรายข้อ.....	159
14	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน ด้านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (all for Education) โดยภาพรวมและรายข้อ.....	160
15	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน ด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยภาพรวมและรายข้อ.....	162
16	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ด้านความภาคภูมิใจ และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยภาพรวมและรายข้อ.....	164
17	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมีทักษะที่จำเป็น ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมและรายข้อ.....	165
18	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยภาพรวมและรายข้อ.....	166

ตารางที่

หน้า

19	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ แหล่งเรียนรู้ให้มีมาตรฐาน โดยภาพรวมและรายข้อ.....	167
20	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ด้านลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยภาพรวมและรายข้อ.....	169
21	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ด้านการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง โดยภาพรวมและรายข้อ.....	170
22	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมและรายข้อ...	173
23	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านระบบการบริหารจัดการศึกษา โดยภาพรวมและรายข้อ.....	175
24	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านสร้างขวัญและกำลังใจ โดยภาพรวมและรายข้อ.....	177
25	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านบูรณาการการศึกษากับหน่วยงานทุกระดับ โดยภาพรวมและรายข้อ.....	178

บทนำ

การประเมินขีดความสามารถทางการแข่งขันของไทยอยู่ในระดับกลาง โดยมีคะแนนค่อนข้างดี ด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจมหภาค พัฒนาการเงิน สิ่งที่น่าวิตกกังวลมากคือคุณภาพระบบการศึกษาไทยอยู่อันดับที่ 87 ซึ่งมีอันดับถดถอย 9 อันดับจากปี 2562 การประเมินคุณภาพการพัฒนเด็กเยาวชนไทยระดับประถมศึกษา (ซึ่งรวมสาธารณสุขด้วย) ไทยอยู่ที่ อันดับ 66 ของโลกและอันดับ 4 ในอาเซียนส่วนการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นสูงและการฝึกอบรม (Higher Education and Training) ไทยอยู่ในอันดับที่ 59 เทียบกับประเทศในอาเซียน WEF ประเมิน ไทยอยู่อันดับที่ 3 ซึ่งมีตัวชี้วัดย่อย ด้านการศึกษาและการฝึกอบรม ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอาเซียน 9 ประเทศ ไทยต้องรีบพัฒนาอย่างเร่งด่วน 3 ข้อ ได้แก่ คุณภาพประถมศึกษา (อันดับที่ 6) คุณภาพระบบการศึกษา และคุณภาพการจัดการ WEF วิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย 8 อันดับแรก ได้แก่ 1) ปัญหาคอร์รัปชัน 2) ความไม่มั่นคงทางการเมือง 3) ระบบราชการ 4) ความไม่ต่อเนื่องทางนโยบาย 5) ขาดความสามารถเชิงนวัตกรรม 6) ขาดระบบเชื่อม โครงสร้างพื้นฐาน 7) ขาดคุณภาพการศึกษาแรงงาน และ 8) ขาดจริยธรรมการทำงานแรงงานศึกษาด้านบริหารธุรกิจ และเมื่อพิจารณาภาพรวม การจัดอันดับด้านการศึกษาของไทยเปรียบเทียบกับปี 2556 พบว่า อัตราการเข้าเรียนทุกระดับ (ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา) ดีขึ้น แต่ด้านคุณภาพการศึกษาทุกระดับ อันดับไทยถดถอย โดยคุณภาพของระบบการศึกษาและคุณภาพประถมศึกษาถดถอย 9 และ 4 อันดับตามลำดับและยังเป็นประเด็นสำคัญที่ WEF เน้นย้ำว่าไทยต้องเร่งพัฒนา UNDP เตือน 33 จังหวัดในประเทศไทยมีดัชนีการศึกษาค่ำกว่ามาตรฐานโลกสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษาไทยพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nation Development Programme : 8 ปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อความก้าวหน้าในการพัฒนากำลังคนของไทย ซึ่ง UNDP ได้มีการสำรวจดัชนีดังกล่าวนี้ในระดับจังหวัด

ทั่วประเทศไทย ซึ่งนับเป็นครั้งที่ 4 หลังจากการสำรวจล่าสุดเมื่อปี 2552 มีดังนี้ 1) สุขภาพ 2) การศึกษา 3) รายได้ 4) ชีวิตการทำงาน 5) ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม 6) ชีวิตครอบครัวและชุมชน 7) ความมั่นคงและการศึกษา และ 8) การมีส่วนร่วมติดตามข้อมูลเพิ่มเติมได้ www.th.undp.org ปัญหาเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาสร้างความเสียหาย 330,000 ล้านบาทต่อปี ปัญหาการลงทุนมาก แต่ได้ผลน้อย: สถานการณ์ประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรในระบบการศึกษาไทยการจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาจากส่วนกลาง โดยขาดการกระจายอำนาจลงสู่จังหวัดและท้องถิ่นเช่นนี้ เป็นอุปสรรคที่สำคัญในการ “แก้โจทย์” ความเหลื่อมล้ำและปัญหาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพเด็กเยาวชนในแต่ละโรงเรียน แต่ละท้องถิ่น แต่ละจังหวัดและเมื่อ 30,000 โรงเรียน 7,000 ท้องถิ่น และ 77 จังหวัดประสบปัญหาในการจัดการศึกษาในบริบทเฉพาะของตน รวมถึงการ “แก้โจทย์” ของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ อันเนื่องมาจากการขาดทรัพยากรและขาดอิสระในการแก้ไขปัญหาของตน ตามบริบทของจังหวัดหรือพื้นที่ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี 2542 และในข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูป (คปร.) และสมัชชาปฏิรูปที่ได้เสนอให้มีการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังสถานศึกษาโดยตรง รวมทั้งปฏิรูปแนวทางการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและเท่าเทียมผ่านการจัดการเชิงระบบใหม่ที่รัฐลดบทบาทการจัดการและการครอบงำวิธีจัดการศึกษาลง และการใช้มาตรการทางการเงินการคลังใหม่เพื่อเป็นคานาจัดความเปลี่ยนแปลงผ่านการส่งเสริมการปฏิรูประบบการศึกษาพันธะสัญญาและความโปร่งใสตรวจสอบได้ผลที่คาดว่าจะได้รับที่สามารถวัดได้และระยะเวลาที่จะเกิดผล

การจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ สพฐ. มียุทธศาสตร์การศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ (พ.ศ. 2560 - 2579) สรุปได้ ดังนี้ การศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคง การผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการแข่งขัน การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษา การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในเขตพื้นที่เฉพาะ เป็นมาตรการการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่

เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ชายแดน ได้รับบริการด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ และเหมาะสมตามความต้องการ รวมถึงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาตามความจำเป็นและเหมาะสมกับบริบท ให้จัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเกิดจิตสำนึกรักในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

การสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น “การพัฒนาการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ชายแดน” ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดเวทีเสวนา การแสดงนิทรรศการ การติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ การพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาศักยภาพสูงสุด ผู้เรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุกกันดาร พัฒนาคู่มือมีทักษะการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และภาษาที่ 3 ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสังคมพหุวัฒนธรรม ครูเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้สอน” เป็น “Coach” ผู้ให้คำปรึกษาข้อเสนอแนะการเรียนรู้หรือผู้อำนวยการการเรียนรู้ ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง

สถานศึกษามีการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารสถานศึกษา โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) มาใช้ในการบริหารเพื่อเป็นการกระจายอำนาจ มีความเป็นอิสระ ให้มีความทันสมัย พร้อมทั้งจะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำและความยากจน ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมเชิงสังคมและนวัตกรรมเชิงพื้นที่ที่สามารถช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ สร้างโอกาสสำหรับผู้ด้อยโอกาส ควบคู่ไปกับการพัฒนาทุนมนุษย์ให้พร้อมสำหรับโลกยุคดิจิทัล และอุตสาหกรรม 4.0 ตามความเหมาะสมได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเพื่อตอบโจทย์องค์ความรู้เชิงระบบสนับสนุนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการทดสอบแห่งชาติโอเน็ต PISA และ TIMSS ยืนยันตรงกันถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพทางการศึกษาที่ลดลง เมื่อพิจารณาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบมาตรฐานทั้งในประเทศและต่างประเทศมาพิจารณาร่วมกัน ได้แก่ ผลการทดสอบแห่งชาติ โอเน็ต PISA และ TIMSS ยืนยันตรงกันถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพทางการศึกษาที่ไม่ดีขึ้น แม้จะมีความพยายามปฏิรูปการศึกษามาเกือบสองทศวรรษ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษานี้นำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้านอื่น ๆ เช่น โอกาสในการเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและความเหลื่อมล้ำทางด้านการงานอาชีพ คุณภาพชีวิต และสถานะทางสังคมเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำนี้ยังมีผลต่อการพัฒนาประเทศด้วย หากทรัพยากรมนุษย์ของชาติยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในระดับต่ำแล้วการพัฒนาประเทศจะเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้นนับเป็นกับดักความยากจนที่ส่งผลข้ามชั่วคนไปสู่ลูกหลาน อันเป็นปัญหาร้ายแรงเกี่ยวกับความไม่ยุติธรรมในสังคม (สำนักงานเลขาธิการศึกษา, 2562)

นโยบายที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (นโยบาย สพฐ. ปีงบประมาณ 2563) สถานศึกษาจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายโลกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Global Goals for Sustainable Development) และนำเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) มาเป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนได้มีโอกาเข้าถึงบริการด้านการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีมาตรการและแนวทางการดำเนินการ ดังนี้ 1) สร้างความร่วมมือกับองค์กรระดับท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ 2) ยกกระดับสถานศึกษาในสังกัดทุกระดับและทุกประเภทให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามบริบทของพื้นที่ ส่งเสริม สนับสนุนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินสถานศึกษาในทุกมิติ 3) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนผู้เรียนทุกกลุ่ม และสถานศึกษาทุกประเภทอย่างเหมาะสมและเพียงพอเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงการบริการศึกษาอย่างมีคุณภาพ และสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเหมาะสมและเพียงพอ และ 4) ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนนำไปสู่การสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากนโยบายการจัดการศึกษาบนพื้นที่นวัตกรรม 3 จังหวัดชายแดนใต้ เป็นพื้นที่นำร่องที่สำคัญ 8 จังหวัดทั่วประเทศ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงจำเพาะจากสถานการณ์ความไม่สงบมาเป็นระยะเวลานานกว่า 20 ปี ทำให้การศึกษามีคุณภาพต่ำลง ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญของพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และสนใจจะร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาเพื่อให้นักศึกษาดีขึ้น จึงสนใจศึกษาโครงการองค์ความรู้เชิงระบบสนับสนุนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามเป้าหมายของการศึกษากำหนดไว้ (สพฐ. 2563) โดยยึดหลักการพัฒนาเพื่อตอบโจทย์ สรุปได้ดังนี้ ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานอย่างทั่วถึง ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม (Equity) ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถ เต็มตามศักยภาพ (Quality) ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency) เพื่อการลงทุนทางการศึกษาคุ่มค่าและบรรลุเป้าหมาย ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) เพื่อนำมาสร้างองค์ความรู้เชิงระบบสนับสนุนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคของสังคมอย่างยั่งยืน ที่จะกล่าวในที่นี่ มีดังนี้

1. องค์ความรู้ หมายถึง กิจกรรมที่ใช้ในการขับเคลื่อนกระบวนการสนับสนุนการจัดการเชิงพื้นที่ให้สถานศึกษาดำเนินการในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) หมายถึง วิธีการกระบวนการ การจัดการเรียนการสอน โดยเน้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมอง (Brain Base Learning) และการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study & Open Approach)

2. องค์ความรู้เชิงระบบสนับสนุนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่

2.1 ระบบข้อมูล ที่มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า หมายถึง เป็นข้อมูลสถานศึกษาในพื้นที่ ข้อมูลทรัพยากรและงบประมาณ ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะมีฐานข้อมูลอยู่ในหน่วยงานในพื้นที่ที่สังกัดกรม กระทรวงต่าง ๆ อยู่แล้วเป็นจำนวนมาก เป็นข้อมูล

ประชากรตั้งแต่ครรภ์มารดา การบริหารจัดการเชิงพื้นที่จังหวัดให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพคน อาศัยกลไกขับเคลื่อนเชิงระบบ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

2.2 กลไกการมีส่วนร่วมของพื้นที่จังหวัด หมายถึง การปรับเปลี่ยนวิถีคิดวิถีทำ ประชาชนในพื้นที่จังหวัดร่วมตัดสินใจ การกำหนดทิศทางการพัฒนา การจัดสรรทรัพยากร การบริหารจัดการด้านการเมืองเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสุขภาพทางร่างกาย จิตใจ สังคมปัญญา การจัดการที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและสังคม จัดการแก้ปัญหาในท้องถิ่นได้ด้วยตนเองและเท่าทันกับปัญหา

2.3 โรงเรียนมีอิสระและคล่องตัวในการบริหารจัดการตนเอง หมายถึง สถานศึกษามีความพร้อม ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Autonomy & Accountability) การบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Base Management) การบริหารงานบุคคล การเงินและงบประมาณ วิชาการและการบริหารทั่วไป

2.4 คุณภาพของบุคลากร หมายถึง ปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษา การสรรหาคัดเลือก การพัฒนาให้มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ การกระจายอำนาจ การประเมินผลการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงคุณภาพผู้เรียน

2.5 นวัตกรรมจัดการเรียนการสอน หมายถึง คิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา และการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งเพื่อดำเนินการให้มีการขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา กระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สร้างและพัฒนากลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

3. ความเหลื่อมล้ำและความเสมอภาค มุ่งเป้าประกอบ 5 ด้าน ได้แก่

3.1 การจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for all) หมายถึง เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกช่วงวัย ตั้งแต่เด็กปฐมวัย วัยเรียน วัยทำงาน และผู้สูงวัยมีโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตามความพร้อมและความสามารถให้บรรลุขีดสูงสุด มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งมีสมรรถนะในการทำงานเพื่อการประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อันจะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ แผนยุทธศาสตร์การศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.2 การจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียม (Inclusive Education) หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนกลุ่มปกติ กลุ่มด้อย โอกาสที่มีความยากลำบาก และขาดโอกาสเนื่องด้วยสถานะทางเศรษฐกิจและภูมิสังคม ได้รับการศึกษาตามศักยภาพและความพร้อมอย่างเท่าเทียม กลุ่มที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งหมายรวมถึงกลุ่มผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม อารมณ์ การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ ความบกพร่องบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ

3.3 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำรงชีวิตและการประพฤติปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างพอเพียง เท่าทันและเป็นสุข การศึกษาจึงต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้มีทักษะที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอก โดยยึดหลักความพอประมาณ ที่เป็นความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นมีการตัดสินใจที่มีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำอย่างรอบคอบและมีภูมิคุ้มกัน การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน พากเพียรและใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

3.4 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (all for Education) หมายถึง การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วน การจัดการศึกษาทุกช่วงวัย ทุกระดับ การศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมายด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย สนองความต้องการและความจำเป็นของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษาโดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรต่าง ๆ จะได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมจัดการศึกษา เสนอแนะ กำกับติดตาม และสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ตามความพร้อมเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม

3.5 การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง การจัดการศึกษาให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตร่วมกับคนอื่นอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งทัศนคติ ความเชื่อ การเรียนรู้เพื่อยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรม เรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

4. การบริหารพื้นที่เขตพิเศษเฉพาะกิจ มีองค์ประกอบ 10 ด้าน ได้แก่

4.1 การเสริมสร้างความภาคภูมิใจ และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความภาคภูมิใจ ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ พัฒนาหลักสูตรและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ผลิตสื่อสร้างสรรค์ในทุกช่องทาง การสื่อสารที่เสริมสร้างความมั่นคงแก่สถาบันชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผ่านกระบวนการเรียนการสอนกิจกรรม สถานักเรียนและการจัดกิจกรรมเสริมในรูปแบบต่าง ๆ

4.2 การส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 หมายถึง ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัยการพัฒนา

ศักยภาพของครูและผู้สอนการพัฒนาคุณภาพสภาพแวดล้อมและห้องเรียนปฐมวัยการใช้วรรณกรรมเป็นฐานและการพัฒนาการสร้างองค์ความรู้แก่ผู้ปกครองและการจัดหาผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้โดยการบูรณาการร่วมกันของทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งภาครัฐ ส่วนท้องถิ่นและเอกชน พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและบริบทของพื้นที่ จัดทำและพัฒนาหลักสูตรด้านอาชีพเชื่อมโยงกันตั้งแต่ระดับประถม มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษาการศึกษาจากระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ตามบริบทของพื้นที่

4.3 การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง การส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยนำกระบวนการสันติศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขผ่านกิจกรรมต่าง ๆ จัดตั้งพัฒนาศูนย์การเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้พหุวัฒนธรรม จังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถานศึกษา ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัยในตนเอง ความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดำรงตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม พัฒนาผู้นำ และผู้บริหารสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนผ่านหลักสูตรและกิจกรรมการพัฒนาที่หลากหลายเข้มข้น ให้มีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของแต่ละพื้นที่อย่างต่อเนื่องยั่งยืน ส่งเสริมการจัดทำและส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการ คุณธรรม จริยธรรม ความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก

4.4 พัฒนา สื่อการเรียนรู้ต่างๆ แหล่งเรียนรู้ให้มีมาตรฐาน หมายถึง เปิดโอกาสให้ประชากรทุกช่วงวัยได้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ จัดทำ จัดหา พัฒนา สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการ ความเป็นและบริบทของพื้นที่ โดยจัดตั้ง “ศูนย์ผลิต พัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา” ที่เหมาะสมกับสภาพสังคมโดยความร่วมมือของหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนและองค์กรเอกชน เพื่อสาธารณประโยชน์ (NGO) สร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย ได้แก่ อุทยานการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ห้องสมุดชุมชน ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการรวบรวม อนุรักษ์ และใช้ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.5 ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาส ทุกกลุ่มมีความพร้อมในการศึกษา การสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส คนพิการ หรือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ ทุนการศึกษาสำหรับผู้เรียนในการศึกษาต่อ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเสมอภาค การจัดการศึกษาทางไกล โดยใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาและการสื่อสาร สถานศึกษาที่มีความพร้อมในการให้บริการชุมชน

4.6 การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง หมายถึง เพิ่มโอกาสพัฒนา ระบบข้อมูลด้านการศึกษาที่มีมาตรฐานเชื่อมโยงและเข้าถึงได้ระหว่างหน่วยงานการศึกษาและหน่วยงาน นอกที่เกี่ยวข้องโดยการจัดทำแผนที่การศึกษา (Education Mapping) และนำ SMART Card มาใช้ในการให้บริการการศึกษา รมณรงค์ให้ประชากรวัยเรียนได้เข้าถึงบริการระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านการประชาสัมพันธ์เชิงรุกและความร่วมมือของเครือข่ายชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่ เร่งพัฒนา สถานศึกษาให้มีมาตรฐานการศึกษาที่ทัดเทียมและใกล้เคียงกัน พัฒนาระบบการเทียบโอนผลการเรียนรู้ ระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบการศึกษาตามอัธยาศัย และประสบการณ์จากการ ทำงาน

4.7 การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดทำหลักสูตร การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำหนดมาตรฐานสถานศึกษานำอยู่นำเรียนรู้ และพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน พร้อมทั้งยกย่องเชิดชูเกียรติสถานศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ มาตรฐาน สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนา อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4.8 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษา หมายถึง ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ ผู้เรียน ครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา และสถานศึกษา หน่วยงาน/สถานศึกษามีระบบบริหารจัดการและมีการทำงานเชิงบูรณาการกับทุกหน่วยงานในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้ ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษาในรูปแบบการสานพลังประชารัฐ สร้างความ เข้มแข็งของเครือข่ายทุกภาคส่วนในการเฝ้าระวังเหตุการณ์ความไม่สงบ

4.9 ขวัญและกำลังใจ หมายถึง การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ โดยการยกย่องเชิดชูเกียรติ ส่งเสริมให้มีค่าตอบแทน พิเศษ ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้มีโอกาสบรรจุเข้ารับราชการเป็นกรณีพิเศษ ส่งเสริม สนับสนุนให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย ผลักดันให้มีการ กำหนดเกณฑ์การประเมินวิทยฐานะ หรือเกณฑ์การประเมินความก้าวหน้าในวิชาชีพของครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกรณีพิเศษให้เป็นที่ยอมรับ ด้วยการ สื่อสารองค์กร การประชาสัมพันธ์ และการตลาดเชิงรุกแบบมีอาชีพ

4.10 บูรณาการการศึกษา หมายถึง ส่งเสริมการทำงานกับหน่วยงานทุกระดับและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้มีการบูรณาการ การจัดการศึกษาระหว่างหน่วยงานการศึกษาและ หน่วยงานอื่นในพื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งของ องค์กรคณะบุคคลทางการศึกษาและภาคีเครือข่าย ในการบูรณาการการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ เสริมสร้างความเข้มแข็งของศูนย์ประสานงานและบริหารการศึกษา ให้เป็นองค์กรในการบูรณาการ การจัดการศึกษาทุกระดับทุกประเภท ในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาของทุกภาคส่วนในการ “สานพลังประชารัฐ” แสวงหาความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาระหว่างกันและให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรเพื่อการเชื่อม ความสัมพันธ์และการพัฒนาร่วมกันทั้งนี้เน้นการมีพันธสัญญาที่เป็นรูปธรรมต่อเนื่องและเป็น ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

5. สังกมอย่างยั่งยืน หมายถึง องค์กรความรู้เชิงระบบและการจัดกระบวนการ โดยใช้โรงเรียน เป็นฐาน การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ในการพัฒนาการจัดการศึกษาในจังหวัด ชายแดนใต้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

บทที่ 1

แนวคิดการบริหารองค์ความรู้

แนวคิดองค์ความรู้เชิงระบบ เป็นนวัตกรรมการบริหารเชิงระบบในการจัดการศึกษา อาจเป็นองค์ประกอบ ปัจจัยหรือกระบวนการใหม่ในด้านหลักสูตรการเรียนการสอน งบประมาณ บุคลากร หรือด้านอื่น ๆ ที่ประกอบกันเป็นระบบการศึกษา และอาจหมายถึงการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานหรือการแก้ไขกฎระเบียบที่จะนำไปสู่ประสิทธิภาพหรือผลลัพธ์ที่ดี โดยเริ่มจากการกำหนด “ปรัชญา อัตลักษณ์โรงเรียน เอกลักษณ์ ค่านิยมร่วม วิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission)” มีการ ดำเนินการ ดังนี้

1.1 การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สามารถเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนสามารถแก้ไขปัญหา และสนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

2. จัดการศึกษาในระบบ โดยการส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี และได้รับการพัฒนาหรือส่งเสริมให้มีความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของ ผู้เรียนแต่ละคน จนสามารถนำไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นได้

3. จัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายตามความต้องการของเด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชนและประชาชน ได้เรียนรู้ตามความต้องการและตามศักยภาพของแต่ละบุคคล จนสามารถนำไปประกอบอาชีพและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีความสุข

1.2 การบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

การบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยหลักสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม คือ การบริหารงานของโรงเรียน ได้ยึดถือ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ความเป็นธรรม มีความทันสมัย ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน และถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาค หลักคุณธรรม คือ ผู้บริหาร ครู และบุคลากร มีการยึดถือหลักคุณธรรมความถูกต้องที่พึงปรารถนาเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน และมีการปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรม ปฏิบัติตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เพื่อจะได้เติบโตเป็นคนดีของสังคม หลักความโปร่งใสคือ โรงเรียนมีการนำหลักความโปร่งใสมาใช้ในการดำเนินงาน โดยการปรับปรุงระบบการทำงานของโรงเรียน ให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้นักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก ตลอดจนมีกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน

1.3 การบริหารงานโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม

การบริหารงานโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมคือ โรงเรียนได้มีการดำเนินงาน อย่างมีส่วนร่วมร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ ด้วยการร่วมมือในรูปแบบ บวร คือ บ้าน (ชุมชนเขตพื้นที่ให้บริการ) วัด และโรงเรียนมีการทำงานร่วมกันทำให้เกิดความสามัคคีในการทำงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ การเสนอความคิดเห็น การประชาพิจารณ์ ประชามติ เพื่อให้การจัดการศึกษาได้รับการปรับปรุง และพัฒนาให้ดีขึ้น หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ดำเนินชีวิตในสังคม ได้อย่างสันติสุข หลักความคุ้มค่า ผู้บริหารมีความตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้น ในการบริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลัก ความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม

1.4 การบริหารโรงเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ

การบริหารโรงเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ชนมณี ศิลาบุญกิจ และคณะ ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร(2563) กล่าวไว้ ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพ ปัจจุบันและสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร 2) การสร้างรูปแบบการบริหาร โรงเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากรุงเทพมหานคร และ 3) การประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพปัจจุบัน และปัญหาการบริหารโรงเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีการบริหารจัดการด้วยระบบวงจรคุณภาพเต็มมิ่ง (PDCA) มุ่งเน้นให้เกิด ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ประเมิน รางวัลคุณภาพระดับองค์กรและการบริหาร โรงเรียนมีปัญหาในด้าน การตรวจสอบไม่เป็นปัจจุบัน 2) รูปแบบการบริหารโรงเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยหลักการ แนวคิดของรูปแบบ วัตถุประสงค์ และลักษณะการบริหารโรงเรียน 6 ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และ 3) ผลการ ประเมินรูปแบบการบริหาร โรงเรียน โดยใช้วงจรคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากรุงเทพมหานคร มีความเหมาะสม รูปแบบการบริหาร โรงเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากรุงเทพมหานคร มีความสอดคล้อง มีความเป็นไปได้และมีความ เป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

1.5 การบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพแบบก้าวกระโดด

การบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพแบบก้าวกระโดด ด้วยแนวคิด I-OKRR (Leapfrogging Development for Primary School by Using the I-OKRR Model) อุบลวรรณ หอมสิน และ ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์ (2564) ได้ศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษาแบบ I-OKRR ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การสำรวจ สภาพปัจจุบันและความต้องการของผู้มีส่วนได้